

OPISKELIJOIDEN PÄIHDEOHJELMA

Toimenpideohjelma päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja
ongelmatilanteisiin puuttumisen tueksi

**OULUN
YLIOPISTO**

OPIKSKELIJOIDEN PÄIHDEOHJELMA

Toimenpideohjelma päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja
ongelmatilanteisiin puuttumisen tueksi

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Ennaltaehkäisevä toiminta	4
2.1 Yliopiston rooli	4
2.1.1 Toiminnan organisointi	4
2.1.2 Omaopettajatoiminta	4
2.1.3 Pienryhmäohjaustoiminta	4
2.2 YTHS:n rooli	4
2.3 Opiskelijajärjestöjen rooli.....	5
3 Päihdeongelman tunnistaminen	6
3.1 Yliopiston rooli	6
3.2 YTHS:n rooli	6
3.3 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli	6
4 Päihdeongelmaan puuttuminen.....	7
4.1 Puheeksiotto.....	7
4.1.1 Opetus- ja ohjaushenkilökunnan tekemä puheeksiotto	7
4.1.2 Päihdeyhdyshenkilö	7
4.1.3 YTHS:n rooli.....	8
4.1.4 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli.....	8
4.2 Opetustilanteesta poistaminen	9
4.3 Huumausainetestaus.....	9
5 Hoitoonohjaus	10
5.1 Hoitoonohjauskäytännöt.....	10
5.1.1 Hoitoonohjausneuvottelu	10
5.1.2 Hoitositoumus	10
5.2 Hoitovaihtoehdot	10
6 Päihdeongelma ja seuraamukset	11
6.1 Opiskelutilanteesta poistaminen	11
6.2 Opiskelusta pidättäminen	11
6.3 Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen	11
6.4 Opiskeluoikeuden peruuttaminen.....	11
7 Arkaluonteisen tiedon käsittely ja luottamuksellisuus	13
Lisätietoja.....	14
Lähteet.....	14
Liitteet:.....	14

1 Johdanto

Päihteidenkäytöllä voi olla merkittävä vaikutus työssä suoriutumiseen ja työssä jaksamiseen. Nuorena aikuisena omaksutut päihdekäyttötottumukset usein jatkuvat samanlaisina myöhemmin elämässä. Siksi päihdekäyttöä pitää pohtia jo opiskeluaikana. Opiskelijan päihdeongelma voi näkyä esimerkiksi toistuvina poissaoloina, myöhästelyinä, tehottomuutena tai opintojen viivästymisenä. Päihdeongelmaan liittyy usein myös muita psykososiaalisia ongelmia, jotka voivat haitata opintoja ja myöhemmin töissä suoriutumista.

Päihteillä tarkoitetaan tässä ohjelmassa alkoholia, huumeita ja lääkkeitä, joita on käytetty huumaavassa ja/tai päihdyttävässä tarkoituksessa.

Päihdeohjelman tavoitteena on

- ✓ edistää opiskelu- ja työkykyä,
- ✓ edistää opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia,
- ✓ ehkäistä ennalta päihdehaittoja,
- ✓ helpottaa puuttumista opiskelijan päihdeongelmaan ja
- ✓ parantaa hoitoonohjausta.

Lisäksi päihdeohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on vaikuttaa opiskelijoiden päihteidenkäyttökulttuuriin.

Tämä Oulun yliopiston opiskelijoiden päihdeohjelma on laadittu Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL:n) ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS:n) malliversion pohjalta Oulun yliopistoon soveltuvaksi. Ohjelmaa toteutetaan vaiheittain, ja sen tavoitteena on sanktioiden sijasta korostaa ennaltaehkäisyä, tunnistamista, ohjausta ja varhaista puuttumista. Kaikissa yhteyksissä on pidettävä huolta siitä, ettei asianosaisten oikeusturvaa loukata. Arkaluonteisen tiedon käsittelystä ja luottamuksellisuudesta katso luku 7.

Oulun yliopistossa on opiskelijoiden **hyvinvointityöryhmä**, jonka tehtävänä on erityisesti ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnittelu ja koordinointi yliopistossa. Se myös koordinoi päihdeohjelman toteuttamista ja sopii yhteisistä toimintatavoista päihdeasioissa.

Tiedekunnissa **päihdeyhdyshenkilönä** toimii johtava koulutusasiantuntija (aik. koulutuspäällikkö). Päihdeyhdyshenkilön tehtävänä on antaa neuvoja ja tukea opiskelijoiden päihdeongelmaan puuttumisessa ja puheeksioton toteuttamisessa. Hän kokoaa ilmoitukset päihdekäytön takia opetuksesta poistetuista opiskelijoista, organisoii ja osallistuu tiedekunnan edustajana hoitoonohjausneuvotteluun, huolehtii opiskelijan kuulemisesta huumetestausta varten sekä koordinoi huumetestauksen toteuttamista. Lisäksi hän toimii yhteyshenkilönä päihdeasioissa tiedekunnan, YTHS:n ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välissä.

2 Ennaltaehkäisevä toiminta

2.1 Yliopiston rooli

Oulun yliopisto edistää hyvinvoivaa opiskeluympäristöä ja opiskelijoiden vastuullista suhtautumista päihteiden käyttöön. Päihdeohjelmasta tiedotetaan opiskelijoille joka syyslukukausi, uusille opiskelijoille opintojen aloitusviikolla tai orientoivissa opinnoissa sekä soveltuvin osin esimerkiksi harjoittelujaksojen yhteydessä.

2.1.1 Toiminnan organisointi

Oulun yliopistossa toimii opiskelijoiden hyvinvointityöryhmä, jonka jäsenenä on opetushenkilökuntaa, opiskelijoita, YTHS:n edustajia, opintopsykologi, yliopistopastori sekä muita asiantuntijoita. Työryhmän tehtävänä on ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnittelu, yhteisistä toimintatavoista sopiminen ja muiden hyvinvointiin liittyvien kysymysten käsittely.

2.1.2 Omaopettajatoiminta

Jokaisella opiskelijalla on opintojen alkuvaiheessa nimetty omaopettaja. Omaopettaja on opiskelijan tukihenkilö opintojen etenemiseen liittyvissä kysymyksissä, ja hän myös ohjaa opiskelijaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) tekemisessä. Omaopettajat ja opiskelijat tapaavat sekä ryhmätapaamisissa että tarvittaessa yksilötapaamisissa. Henkilökohtaisen ohjauksen yhteydessä opiskelijan jaksamiseen, hyvinvointiin ja päihteidenkäyttöön liittyvät kysymykset voivat nousta esille. Yliopiston on huolehdittava riittävästä koulutuksesta ja tuesta, jotta omaopettajat pystyvät toimimaan myös tällaisissa tilanteissa.

2.1.3 Pienryhmäohjaustoiminta

Ensimmäisestä opiskelupäivästä lähtien jokaisella opiskelijalla on nimetty pienryhmäohjaaja. He ovat tiedekunnan valitseamia ja valtuuttamia vertaisohjaajia, jotka tutustuttavat uudet opiskelijat tiedekuntaan, opintoihin, vanhempiin opiskelijoihin ja muuhun yliopistoon. Pienryhmäohjaajat myös johdattavat uudet opiskelijat ainejärjestötoimintaan ja opastavat heidät opiskelijaperinteisiin.

Pienryhmäohjaajien koulutuksissa suositellaan käsiteltäväksi vastuullista alkoholin käyttöä. Pienryhmäohjaukseen liittyvissä tilaisuuksissa huomioidaan, että kaikki opiskelijat eivät käytä alkoholia ja tapaamisissa suositetaan päihteettömiä ympäristöjä.

2.2 YTHS:n rooli

YTHS:n työntekijät jakavat tietoa päihteiden vaikutuksesta opiskelijoiden terveydentilaan ja sosiaaliseen elämään sekä normaalin vastaanottotyön (terveystarkastukset, sairastuvastaanotto) että www-sivujensa, lehtiartikkeleiden ja erilaisten kampanjoiden kautta. Käytännön yhteistyötä yliopistojen ja ylioppilaskuntien kanssa organisoidaan moniammatillisten terveystyöryhmien kautta.

Tietoa korkeakouluopiskelijoiden päihteidenkäytöstä kerätään valtakunnallisesti toteutettavalla opiskelijoiden terveyskyselyllä neljän vuoden välein. YTHS antaa tiedekunnille palautteen

opiskelijakyselyn tuloksista. Lisäksi YTHS antaa tiedekuntakohtaista palautetta ensimmäisen vuoden opiskelijoiden päihdekäytöstä ja hyvinvoinnista Sähköisen terveystieteiden kyselyn (Sätky) tulosten perusteella.

YTHS on tuottanut Elämäntapaliiton kanssa korkeakouluopiskelijoille materiaalia, jonka tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoa päihteiden terveysvaikutuksista ja muokata opiskelijakulttuuria kohti hallitumpaa ja haitattomampaa alkoholinkäyttöä. Tällaisia ovat esimerkiksi **juomapäiväkirja**, **Bileopas** ja **Sosiaalisen vastuun testi**. Opiskelijoiden käyttöön tarkoitettua materiaalia on satavilla myös Oulun yliopiston opiskelijoiden hyvinvointityöryhmän kautta.

2.3 Opiskelijajärjestöjen rooli

Opiskelijoiden hyvinvointityöryhmän on hyvä käydä vuosittain opiskelijajärjestöjen edustajien kanssa keskustelua päihdekulttuurista yliopiston ja tiedekuntien opiskelijatoiminnassa. Yhteistyössä opiskelijajärjestöjen kanssa voidaan sopia yliopiston toimintaympäristöön sopivista vastuullista alkoholikulttuuria tukevista toimintatavoista.

Keskustelua kannattaa käydä mm. uusien opiskelijoiden vastaanotosta ja ensimmäisen syksyn opiskelijatapahtumista. Erityisesti kastajaiset johtavat helposti päihteen käytön ylilyönteihin. Kastajaisilla ja muilla vastaavilla tapahtumilla on merkittävä rooli siinä, millainen kuva uusille opiskelijoille syntyy opiskelijayhteisöstä ja opiskelukulttuurista.

3 Päihdeongelman tunnistaminen

3.1 Yliopiston rooli

Päihteiden liikkakäyttö saattaa ilmetä opiskelijalla mm.

- > yllättävinä ja toistuvina lyhyinä poissaoloina,
- > myöhästelyinä
- > opintosuoritusten huonontumisena,
- > ”vapaamatkustajuutena” ryhmätöissä,
- > opettajan tai muiden opiskelijoiden välttelynä,
- > epämääräisenä selittelynä, häiritsevästä käyttäytymisenä
- > alkoholin hajuna,
- > päihtyneenä tai krapulaisena esiintymisenä.

Jos henkilökunnalla herää huoli opiskelijan mahdollisesta päihdeongelmasta, asia pitää ottaa kyseisen opiskelijan kanssa välittömästi puheeksi (katso luku 4.1).

3.2 YTHS:n rooli

Kaikki YTHS:n työntekijät pyrkivät tunnistamaan päihteiden riskikäyttäjiä terveystarkastuksissa ja normaaleilla vastaanottokäynneillä. Erityisesti unettomuudesta, ahdistuneisuudesta, masennuksesta, vatsavaivoista, päänsäryistä ja väsymyksestä kärsivien potilaiden päihteidenkäyttö tulisi kartoittaa osana esitietojen ottamista.

Ensimmäisenä opiskeluvuotena opiskelijoiden terveydentilaa ja päihteidenkäyttöä kartoitetaan YTHS:n terveystarkastuksessa opiskelijan itse täyttämällä sähköisellä terveystarkastuksella, joka sisältää AUDIT-testin sekä kysymyksen huumeiden käytöstä. Opiskelija, joka saa AUDIT-testistä yli 10 pistettä tai on käyttänyt huumeita, kutsutaan terveydenhoitajan luokse terveystapaamiseen, jossa päihteidenkäyttöä ja elämäntilannetta sekä terveydentilaa kartoitetaan laajemmin. Tapaamiseen sisältyy puheeksiotto seurantakäynteineen (katso luku 4.1). Mikäli hoidontarve on tätä mini-interventiota suurempi, hoidontarvetta arvioidaan ja suunnitellaan joko yleislääkärin tai psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla.

3.3 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli

Opiskelijat ja opiskelijajärjestöt ovat avainasemassa opiskelijatovereiden päihdeongelmien tunnistamisessa. Todennäköisesti opiskelijatoverit havaitsevat muita tahoja helpommin ja varhaisemmin päihdekäyttöön liittyviä ongelmia. Tällaisia tilanteita ovat erityisesti, kun opiskelija loukkaa itseään tai joutuu tappeluun päihtymystilan takia. Samoin alkoholin juominen sammumispisteeseen asti tai niin, ettei edellisen illan tapahtumista ole muistikuvia, ovat aina merkkejä alkoholin ongelmakäytöstä. Huumeiden käyttöön voi liittyä aistiharhoja, harha-ajatuksia, outoa tai aggressiivista käytöstä. Opiskelijatoverit tietävät usein opetushenkilökuntaa paremmin, milloin päihdekäyttö vaikuttaa myös opintosuorituksiin.

Yliopiston/Tiedekunnan ja opiskelijajärjestöjen on hyvä sopia yhteisistä toimintatavoista päihdeongelmien puheeksiottamisessa. Toimintatapojen kehittämiseen saa tukea esimerkiksi YTHS:stä, yliopiston opintohallinnosta ja ylioppilaskunnasta.

4 Päihdeongelmaan puuttuminen

Mahdollisimman varhainen puuttuminen päihdeongelmaan sekä puheeksiotto ovat ensisijaisia toimia, kun opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää. Mitä varhaisemmin päihdekäyttö otetaan puheeksi, sitä helpompi on vähentää siitä koituvia haittoja.

Henkilökunnalle ja opiskelijoille on hyvä tarjota tukea päihdekäyttöön puuttumiseen ja ongelmien puheeksiottoon. Akateemisessa ympäristössä tällaisiin kysymyksiin ei perinteisesti ole kovin helposti puututtu, ja osa yhteisön jäsenistä voi tuntea päihdekysymysten käsittelyn vieraaksi.

Huolta herättävän päihdekäytön voi ottaa puheeksi opetushenkilökuntaan tai muuhun henkilökuntaan kuuluva, omaopettaja tai opiskelijatoveri. Päihdekäyttöön puuttumisen ja puheeksioton tavoitteena on ensisijaisesti tukea opiskelijaa opinnoissaan. Kaikissa yhteyksissä on pidettävä huolta siitä, ettei asianosaisten oikeusturvaa loukata.

Yliopisto voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen tietyin perustein. Yliopistolain 43 d § sisältämät edellytykset (katso luku 4.3) huumausainetestauksen osalta tulee selvittää kussakin tapauksessa erikseen.

4.1 Puheeksiotto

4.1.1 Opetus- ja ohjaushenkilökunnan tekemä puheeksiotto

Jos opetushenkilökunnalla herää huoli opiskelijan päihdeongelmasta, asia on syytä ottaa puheeksi välittömästi hänen kanssaan. On suositeltavaa, että puheeksiottaja on opiskelijan omaopettaja. Puheeksioton voi tehdä myös muu opetushenkilökuntaan kuuluva, jolla on osaamista tai kokemusta puheeksiotosta tai joka sillä hetkellä tuntee opiskelijan tilanteen parhaiten. Opettajan ja opiskelijan keskustelut asiasta ovat luottamuksellisia.

Puheeksiottotilaisuus on avoimessa ilmapiirissä tapahtuva keskustelu, jossa päihdeongelman arkaluontoisuus on otettava huomioon. Puheeksiotto tehdään aina kahden kesken. Opiskelijan päihdekäytöstä ei saa keskustella ryhmätilanteessa esimerkiksi muiden opiskelijoiden kuullen. Keskustelun tarkoituksena on ilmaista huoli opiskelijan päihdekäytöstä ja sen vaikutuksista hänen opintoihinsa ja hyvinvointiinsa. Tällaisissa tilanteissa keskustelu itsessään toimii varhaisena puuttumisena, mutta tilanne on syytä arvioida uudelleen esimerkiksi muutaman kuukauden kuluttua. Puheeksiotossa opiskelijalle voidaan myös suositella yhteydenottoa YTHS:n lääkäriin kokonaistilanteen arviointia varten.

Mikäli päihdekäyttö haittaa opiskelijan opintoja, suositellaan hoitoonohjausta (katso luku 5).

Päihdeyhdyshenkilöltä saa neuvoja ja tukea puheeksioton toteuttamiseen.

4.1.2 Päihdeyhdyshenkilö

Opetushenkilökunta, omaopettaja tai opiskelija voivat ottaa yhteyttä tiedekunnan opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilöön (koulutusasiantuntija), mikäli opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää ja he

toivovat neuvoja ja tukea siihen, miten puuttua päihdeongelmaan. Päihdeyhdyshenkilö myös kokoaa ilmoitukset päihdekäytön takia opetuksesta poistetuista opiskelijoista (liite 3).

Päihdeyhdyshenkilö toimii yhteyshenkilönä tiedekunnan, YTHS:n ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välillä. Lisäksi päihdeyhdyshenkilön tehtävänä on huolehtia opiskelijan kuulemisesta ennen huumetestausta sekä koordinoita/organisoida huumausainetestausta. Päihdeyhdyshenkilö myös koordinoi ja osallistuu yliopiston/tiedekunnan edustajana hoitoonohjausneuvotteluun (katso luku 5.1).

4.1.3 YTHS:n rooli

Jos YTHS:n terveydenhuollon ammattihenkilö (terveydenhoitaja, lääkäri, hammaslääkäri tai psykologi) vastaanottotyössään havaitsee tai epäilee potilaana olevan opiskelijan kärsivän päihdeiden liikakäytöstä, hän joko kartoittaa itse opiskelijan päihdeidenkäytön, päihdehistorian, somaattisen ja psyykkisen tilan tai ohjaa opiskelijan sellaiselle YTHS:n työntekijälle, jolla on kokemusta päihdepotilaan hoidontarpeen arvioinnista. Yleensä arviointi tapahtuu yleislääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla. Jatkohoito tapahtuu useimmiten joko YTHS:ssä terveydenhoitajan, yleislääkärin tai psykologin vastaanotolla, Nuorisoasemalla (yleensä alle 25-vuotiaat) tai A-klinikalla. Tarvittaessa opiskelija voidaan ohjata myös katkaisuhuoltoon, laituskuntoutusjaksolle tai psykiatrin arvioon jatkohoitotarpeista.

Jos päihdeongelma vaikeuttaa opiskelijan selviytymistä opinnoista, YTHS:n työntekijä kannustaa opiskelijaa keskustelemaan opintoihin liittyvistä asioista omaopettajansa, ohjaushenkilökunnan ja/tai opintopsykologin kanssa.

YTHS:n työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten kaikki potilaan kanssa käydyt keskustelut ovat täysin luottamuksellisia eikä niistä välitetä mitään tietoa opetushenkilökunnalle, mikäli opiskelija on hakeutunut hoitoon tai arvioon omatoimisesti.

Mikäli opiskelijan päihdeongelma havaitaan muualla kuin terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolla, esimerkiksi opetustilanteessa, YTHS:n yleislääkäri (ensisijaisesti tiedekunnan vastuulääkäri) osallistuu opiskelijan hoitoonohjausneuvotteluun tiedekunnan päihdeyhdyshenkilön kutsusta. Neuvottelun jälkeen yleislääkäri tekee hoidontarpeen arvioinnin joko itsenäisesti tai muita ammattihenkilöitä (psykologi, psykiatrian erikoislääkäri) konsultoiden.

4.1.4 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli

Jos opiskelijatoverin päihdekäyttö herättää huolta, se tulisi ottaa puheeksi hänen kanssaan mahdollisimman pian, esimerkiksi juhlien jälkeen. Tärkeää puheeksiotossa on antaa palautetta opiskelijatoverille siitä, että hänen päihdekäyttönsä on herättänyt huolestumista tai siitä, että hän käyttää liikaa alkoholia. Neuvoa, tukea ja apua puheeksiottoa varten voi kysyä ylioppilaskunnasta ilman, että opiskelijatoverin henkilöllisyys paljastuu. Suositeltavaa on neuvoa opiskelijatoveri ottamaan yhteyttä YTHS:ään tarkempaa tilannearviointia varten.

Opiskelijajärjestön hallitus voi antaa varoituksen tai porttikiellon seurauksena järjestön toimintaan liittyvästä ongelmakäyttäytymisestä. On suositeltavaa, että varoituksen tai porttikiellon antamisen yhteydessä opiskelijajärjestön edustaja ottaa ongelmallisen päihdekäytön puheeksi ja tarvittaessa kannustaa varoituksen tai porttikiellon saanutta hakeutumaan YTHS:ään tilannearvioon.

4.2 Opetustilanteesta poistaminen

Yliopistolain 45 §:n mukaan opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka yliopiston järjestämästä tilaisuudesta.

Mikäli opetustilanteesta tai tilaisuudesta poistaminen on johtunut päihteiden käytöstä, suositellaan, että sen yhteydessä tai mahdollisimman pian sen jälkeen järjestetään puheeksiottotilaisuus. Opetuksesta poistamiset kirjataan (liite 1) ja toimitetaan tiedekunnan päihdeyhdyshenkilölle.

4.3 Huumausainetestaus

Todistusta huumausainetestistä voidaan vaatia kaikkien alojen yliopisto-opiskelijoilta, ei vain niiltä, joita koskee SORA-lainsäädännön soveltuvuusarviointi.

Yliopisto voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai harjoittelussa tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista (yliopistolaki 43 d §).

Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä ja jossa huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen

1. vakavasti vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä,
2. vakavasti vaarantaa salassapitosäännöksin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä tai
3. merkittävästi lisää yliopiston tai harjoittelupaikan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen aineiden laittoman kaupan ja leviämisen riskiä (yliopistolaki 43 d §).

Huumeista varten opettaja tai harjoittelun ohjaaja täyttää liitteenä 3 olevan lomakkeen ensimmäisen sivun ja toimittaa sen yliopiston/tiedekunnan opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilölle. Opiskelijalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi huumausainetestauksen perusteista ennen testiin ohjaamista. Kuuleminen merkitään lomakkeeseen ja opiskelija allekirjoittaa sen. Päihdeyhdyshenkilö osoittaa terveydenhuollon ammattihenkilön (yleensä YTHS:n henkilökuntaan kuuluvan), joka antaa tarvittavan todistuksen. Todistus on toimitettava päihdeyhdyshenkilölle kohtuullisessa ajassa, joksi yleensä määrätään 3–5 päivää. Yliopisto vastaa huumausainetestistä koskevasta todistuksesta aiheutuvista kustannuksista. On suositeltavaa, että päihdeyhdyshenkilö tiedottaa YTHS:n yksikköä heti, kun opiskelija on veloitettu esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen.

Veri- tai virtsanäyte annetaan valvotuissa, kontrolloiduissa olosuhteissa noudattaen sosiaali- ja terveysministeriön ohjeistusta työpaikan huumeitestauksesta. Testituloksen tulkitsee yliopistosta riippumaton terveydenhuollon yksikkö. Testattavalla on aina oikeus saada testitulos kirjallisena.

Yliopistolain 43 d §:n edellyttämästä huumausainetestauksesta kieltäytyminen johtaa jatkotoimenpiteisiin (katso luku 6).

5 Hoitoonohjaus

5.1 Hoitoonohjauk Käytännöt

5.1.1 Hoitoonohjausneuvottelu

Mikäli päihdekäyttö on selvästi vaikuttanut opiskelijan opintosuorituksiin, vaarantanut turvallisuutta taikka vakavalla tavalla opiskelijan omaa terveyttä tai opiskelijan huumausaineiden käyttö on riippuvuustasoista, päihdeyhdyshenkilö tai, mikäli yliopistossa/ tiedekunnassa ei ole opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilöä, yliopiston/tiedekunnan johtava koulutusasiantuntija (aik. koulutuspäällikkö) järjestää hoitoonohjausneuvottelun.

Hoitoonohjausneuvottelua varten kerätään tarvittavat taustatiedot, ja osallistujille lähetetään kirjallinen kutsu, joka sisältää tiedon osallistujista ja neuvottelun tavoitteesta. Hoitoonohjausneuvotteluun osallistuvat 1) opiskelija, 2) YTHS:n edustaja, 3) yliopiston/tiedekunnan edustaja tai edustajat sekä 4) tarvittaessa opiskelijan tukihenkilö. Neuvottelun puheenjohtajana toimii YTHS:n edustaja.

On suositeltavaa, että hoitoonohjauksen nopeuttamiseksi opiskelija ottaisi itse yhteyttä YTHS:ään tilannekartoitusta sekä hoidonsuunnittelua varten jo ennen neuvottelua. Käynnin tai käyntien sisältö on luottamuksellinen, eikä läpikäytyjä asioita käsitellä hoitoonohjausneuvottelussa ilman opiskelijan suostumusta.

5.1.2 Hoitositoumus

Hoitoonohjausneuvottelussa tehdään kirjallinen hoitositoumus (liite 2) ja sovitaan jatkosuunnitelmista sekä seurantapalaverista tilanteen arvioimiseksi uudelleen.

Hoitositoumuksen toteutumista arvioidaan seurantapalaverissa. Mikäli opiskelija jättää hoitositoumuksen aikana saapumatta sovitulle hoitokerralle tai saapuu sinne päihtyneenä, hoitava taho ilmoittaa päihdeyhdyshenkilölle hoitositoumuksesta poikkeamisesta.

Hoitositoumuksen rikkomistapauksissa järjestetään erillinen keskustelutilaisuus, jossa arvioidaan opintojen suorittamista ja mahdollisia seurauksia, jotka määräytyvät opiskelijan opiskelualan mukaan (ks. luku 6). Luottamuksellisuus hoitokeskustelujen sisällöstä säilyy kaikissa tapauksissa.

5.2 Hoitovaihtoehdot

Hoitomuotoja voivat olla avohoidossa A-klinikkasäätiön Nuorisoasema tai A-klinikka, YTHS, yksilöpsykoterapia tai käynnit päihdealaan perehtyneen lääkärin tai psykoterapeutin vastaanotolla yksityissektorilla. Tarvetta opiskelijan KELA-rahoitteiseen yksilöpsykoterapiaan voidaan arvioida YTHS:n psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla. Mikäli on tarvetta laituskuntoutusjaksolle, rahoitusta järjestetään yhteistyössä opiskelijan kotipaikkakunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Laituskuntoutusjakson ajaksi opiskelijan on mahdollista saada KELAn kuntoutusrahaa.

6 Päihdeongelma ja seuraamukset

Yliopistolain 45 §:n mukaan yliopisto voi käyttää seuraavia kurinpidollisia toimenpiteitä: poistaa opiskelijan opetustilanteesta, evätä oikeuden osallistua opetukseen kolmeksi päiväksi, antaa kirjallisen varoituksen tai erottaa opiskelijan määrääjäksi. Yliopisto voi myös peruttaa opiskeluoikeuden niin sanotun SORA-lainsäädännön tarkoittamissa tilanteissa.

6.1 Opiskelutilanteesta poistaminen

Yliopistolain 45 § mukaan opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka yliopiston järjestämästä tilaisuudesta. On suositeltavaa, että silloin kun opetuksesta poistaminen johtuu päihdekäytöstä, tilanteen jälkeen järjestetään puheeksiotto ja tehdään päihdehaittailmoitus päihdeyhdyshenkilölle, joka järjestää tarvittaessa hoitoonohjausneuvottelun.

6.2 Opiskelusta pidättäminen

Yliopistolain 45 § mukaan opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai yliopistossa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi

6.3 Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen

Opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo yliopiston järjestystä, kieltäytyy huumausainetestistä tai on käyttänyt huumausaineita (yliopistolaki 45 §). Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää yliopiston rehtori.

Jos opiskelijan teko on vakava tai epäasiallinen käytös jatkuu kirjallisen varoituksen jälkeen, opiskelija voidaan erottaa yliopistosta enintään vuodeksi. Päätöksen tekee yliopiston hallitus.

6.4 Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Kun opintoihin sisältyy alaikäisten turvallisuutta taikka potilas- tai asiakasturvallisuutta koskevia vaatimuksia, yliopisto voi peruuttaa opiskeluoikeuden yliopistolain 43 a §:n mukaan, jos:

1. opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti opinnoissaan toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai harjoittelussa; tai
2. on ilmeistä, että opiskelija ei terveydentilaltaan eikä toimintakyvyltään täytä 37 a §:n 1 momentin mukaisia opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä; tai
3. opiskelija on hakuvaiheessa salannut sellaisen 37 a §:n 2 momentissa tarkoitettun tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, joka olisi voinut estää hänen valintansa opiskelijaksi; tai

4. opiskelija on tuomittu rangaistukseen laissa erikseen mainituista rikoksista, joita ovat siveellisyys- ja seksuaalirikokset, murha, tappo, surma, törkeä pahoinpitely, törkeä ryöstö- ja huumausainerikokset (ei kuitenkaan huumausaineiden käyttökrikos), jos opinnot tai opintoihin kuuluva harjoittelu edellyttävät olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä ja peruuttaminen on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi.

Tutkinnot, joiden suorittajia opiskeluoikeuden peruuttaminen voi koskea, ovat farmaseutin ja proviisorin tutkinto, hammaslääketieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkinto, lääketieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkinto, psykologian kandidaatin ja maisterin tutkinto, humanististen tieteiden kandidaatin ja filosofian maisterin tutkinto logopedian alalla. Lisäksi sosiaalityön koulutuksen ja psykoterapeuttikoulutuksen samoin kuin opettajankoulutuksen opintoja suorittavien opiskeluoikeus voidaan peruuttaa.

Kaikissa tapauksissa ennen peruutuspäätöksen tekemistä yliopiston on selvitettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen. Opiskelija voidaan suostumuksellaan siirtää yliopiston sellaiseen muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

Päätökseen opinto-oikeuden peruuttamisesta tekee yliopiston hallitus.

Opiskeluoikeus voidaan laissa säädetyin edellytyksin palauttaa.

7 Arkaluonteisen tiedon käsittely ja luottamuksellisuus

Henkilötietolain mukaan henkilötieto on luonnollista henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaava tieto, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Arkaluonteisia tietoja ovat mm. ne henkilötiedot, jotka koskevat terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia. Näitä tietoja ei saa käsitellä - kerätä, tallentaa, järjestää, käyttää, luovuttaa, säilyttää, muuttaa, yhdistää, poistaa, tuhota – ilman laissa säädettyä tai henkilön itsensä antamaa lupaa. Yliopistoilla on lakiin perustuva oikeus opiskelijoiden henkilötietojen ja myös arkaluonteisten tietojen käsittelyyn sille laissa säädetyn tehtävän tai velvoitteen toteuttamiseksi. (Henkilötietolaki 3-8 ja 11-12 §)

Yliopistolain 45 b §:ssä rajataan opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittelyyn oikeutettujen piiriksi yliopistoissa vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta taikka jotka antavat lausuntoja näistä asioista. Yliopiston tulee määritellä tehtävät, joihin sisältyy arkaluonteisten tietojen käsittelyä. Arkaluonteiset tiedot on säilytettävä erillään muista henkilötiedoista. Ne tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

Yliopiston henkilöstöön kuuluva, joka on työssään saanut tietää jotakin opiskelijan ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta, ei saa sivulliselle ilmaista saamiaan tietoja (henkilötietolaki 33 §). Kaikki opiskelijan päihdeongelman selvittelyyn liittyvät keskustelut ja neuvottelut ovat luottamuksellisia eikä niiden sisältöä saa ilmaista sivullisille.

Terveydenhuoltohenkilökunnalla on ammattinsa perusteella vaitiolovelvollisuus asiakkaidensa terveys- ja muista tiedoista.

Yliopistolain 90 a §:ssä säädetään poikkeuksia salassapitosäännöksiin. Siinä tietojen antaminen rajoitetaan opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskeviin ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiin tietoihin. Tietoja voidaan antaa seuraaville henkilöille ja niiden käyttötarkoitus määritellään seuraavasti:

1. yliopiston rehtorille ja yliopiston turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi;
2. opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten;
3. opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten;
4. harjoittelusta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä harjoittelupaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi; sekä
5. poliisille ja yliopiston edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Lisätietoja

Päihteet ja opiskelijakulttuuri:

www.yths.fi/terveystieto_ja_tutkimus/yhteisoterveys/paihteet_ja_opiskelijakulttuuri

Päihteet ja terveys –sivusto: www.yths.fi/paihteet_ja_terveys

YTHS:n terveystietopankki:

www.yths.fi/terveystieto_ja_tutkimus/terveystietopankki

YHTS:n Bileopas korkeakouluopiskelijalle ja bileiden järjestäjälle:

www.yths.fi/filebank/537-Bileopas.pdf

Päihdelinkki.fi – Kattava verkkosivusto päihteistä ja riippuvuuksista: www.paihdelinkki.fi

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry: <http://www.ehyt.fi>

Lähteet

Yliopistolaki 954/2011, yliopistoasetus 770/2009 ja henkilötietolaki 523/1999 ja niiden muutokset

Sosiaali- ja terveysministeriön SORA-lainsäädäntöä koskeva opas

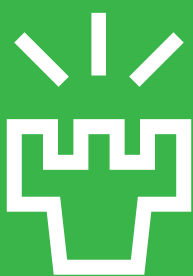
Ohjelman pohjana on käytetty Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan päihdeohjelmaa

Liitteet:

Liite 1 Opetustilanteesta poistaminen päihdekäytön takia

Liite 2 Hoitositoumus

Liite 3 Tiedonsiirtolomake terveydenhuollolle – opiskelija velvoitettu esittämään huumausainetestiä koskeva todistus

**OULUN
YLIOPISTO**